

В учебном кабинете РКИ осуществляются различные виды учебной и вне-учебной деятельности студентов:

- проведение учебных занятий, лекционных и практических, для студентов девяти факультетов университета;
- обучение русскому языку на коммерческих курсах (в период тестирования кабинета проведены курсы с турецкими студентами);
- работа с компьютерами (доступ к Интернету, электронному книжному фонду кафедры и библиотеки университета, к учебно-методическим материалам на электронных носителях, бесплатный доступ к электронным версиям российских периодических изданий по русскому языку, литературе и культуре России);
- самоподготовка студентов;
- проведение мероприятий воспитательного характера.

За период тестирования кабинета многие его возможности уже воплощены в жизнь. Учебно-методическая и материальная база кабинета получили высокую оценку студентов и преподавателей. Перед преподавателями стоит задача в полной мере использовать все учебно-методические, технические и организационно-методические возможности кабинета. Работа учебного кабинета станет важным этапом в той деятельности, которую ведет университет по расширению экспорта образовательных услуг и поддержанию статуса международного вуза.

Л.У. ПИКУЛА (г. Брест, БрДТУ)

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ НАВУЧАННЯ КУЛЬТУРЫ МАЎЛЕННЯ СТУДЭНТАЎ ТЭХНІЧНЫХ І ЭКАНАМІЧНЫХ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЕЙ

Усяго некалькі год як раздзел “Культура прафесійнага маўлення” ўключаны ў тыпавую вучэбную праграму для ВНУ па беларускай мове.

Развіццё звязнага маўлення на сучасным этапе з’яўляецца адной з важнейшых задач ВНУ, бо спецыяліст з тэхнічнай або эканамічнай адукацыяй павінен быць камунікатыўна развітой асобай, здольнай наладжваць зносіны на роднай мове ў прафесійнай сферы. Тэрмін “культура прафесійнага маўлення” азначае сукупнасць такіх якасцей маўлення, якія робяць яго дасканалым сродкам камунікатыўных зносін у той ці іншай сферы дзейнасці чалавека, умённе правільна, дакладна, лагічна перадаваць свае думкі сродкамі мовы.

Аснову моўнай культуры чалавека складаюць веданне нормаў літаратурнай мовы і ўменне правільна гаварыць і пісаць. Гэтыя ж якасці сведчаць і пра ўзровень яго агульнай культуры.

На жаль, сёння ўзровень моўнай культуры студэнта-першакурсніка недастаткова высокі. Гэта азначае, што перад выкладчыкамі, і ў першую чаргу выкладчыкамі-філолагамі, стаіць задача павышэння культуры маўлення будучых спецыялістаў. Вырашаць гэтую задачу нам дапамагаюць практычныя заданні, уключаныя ў метадычныя рэкамендацыі “Беларуская мова: гістарычныя зганы фарміравання і развіцця. Лексікалогія. Лексікаграфія. Культура прафесійнага маўлення” аўтараў В.В. Параўцовай, Л.У. Пікулы, В.В. Курган.

З мэтай развіцця ў студэнтаў правільнасці маўлення ў выданне быў уключаны шэраг заданняў, выконваючы якія студэнты авалодваюць літаратурнымі нормама і замацоўваюць умснні грамаднага карыстання вуснай і пісьмовай мовай. Напрыклад:

1. Як у адпаведнасці з арфаэпічнымі нормамаі неабходна вымаўляць наступныя словы? Запішыце іх у транскрыпцыі.

Абслугоўванне, выкладчык, расчыніць, груз, чатырохдзверны, нясвіжскі, гарадскі, падтрыманне, дождж, газатравад, скотч, выязджаць, мазаіка, нагрук, бяспека, спецгрупа, экзамен, змена, сувязь, іншы, дакладчык, бетон, менеджар, камп'ютар.

Пры выкананні гэтага задання першакурснікі ўдасканалваюць навыкі правільнага вымаўлення.

Прапануецца заданне на замацаванне акцэнталагічных нормаў:

Вызначце месца націску.

Брусы, гліняны, каменны, вучышся, занятасць, чатырнаццаць, цвікі, хіба (часціца), вапна, дакумент, алфавіт, магазін, апастраф, вусы, хто-небудзь, украінец, ааент, алкаголь, долар, каталог, кулінарыя, медыкаменты, феномен, фундамент, свідравіна.

Няправільная пастаноўка націску сведчыць пра недастатковую або нават нізкую культуру маўлення чалавека (параўн. няправільнас вымаўленне слоў: *кіламетр, магазін, дакумент, адзінаццаць* і інш. замест правільных норм *вымаўлення кіламетр, магазін, дакумент, адзінаццаць* і інш.). Складнасць акцэнталагічных норм беларускай мовы, гэтаксама як і рускай, заключаецца ў тым, што ў адрозненне ад некаторых іншых моў, дзе націск замацаваны за пэўным складам (напрыклад, у чэшскай мове – на першым складзе, у польскай – на перадапошнім, у французскай – на апошнім), націск з'яўляецца рухомым.

Неабходным лічыцца практыкаванне, звязанае з ужываннем назоўнікаў у форме роднага склона, напрыклад: універсітэт, бетон, Брэст, талент, банк, асфальт, студэнт, бераг, менеджмент, басейн, грунт, дэкодар, рэжым, капітал, тэхналаг, шлюз, напор, паветраабмен, раствор, рэльеф, пясок, маніторынг.

Выкананне такога задання нацэлявае на пазбяганне інтэрферэнцыйных памылак. У рускай мове ў форме роднага склона наступных назоўнікаў ужываецца канчатак -а: бегона, асфальта, напора, капітала і інш. У беларускай мове – канчатак -у: бетону (рэчыўны), асфальту (рэчыўны), напору (абстрактны), капіталу (зборны).

Прывядзём некаторыя прыклады сказаў з задання на пошук выпадкаў таўталогіі, няўдалага выкарыстання стылістычна афарбаваных слоў:

1. Чалавек мэтанакіравана ідзе да сваёй мэты. 2. Мы з сбрамі гулялі ў лясным масіве і загаралі ля вадаёма. 3. Адбываецца лепшае паляпшэнне саставу бетону за кошт выкарыстання чыстых і нават у асобных выпадках фракцыянаваных запаўняльнікаў замест грунту, які прымяняўся раней. 4. У падарожжы нас чакала шмат нечаканасцей. 5. На вяршыні дрэва чарнела гняздо бацяна.

Праца студэнтаў скіравана на пошук і практычнае выпраўленне памылак, пасля чаго, верагодна, выпадкаў таўталогіі ў сваім маўленні першакурснікі будуць старацца пазбягаць.

Важным лічым заданне знайсці ў сказах і выправіць парушэнні лексічных або (і) стылістычных нормаў беларускай мовы:

1. У навучных і грамадскіх колах рэспублікі ўжо шмат лет вядзецца дыскусія аб карысці і шкодзе меліярацыі балот і аб яе будучым.

2. Сягонняшнія меліяратыўныя сістэмы ахопліваюць большыя тэрыторыі, у межах якіх адбываецца імяненне натуральных біягеаэнозаў.

3. Унутрыхазяйственная меліярацыйная сетка з усімі яе збудаваннямі знаходзіцца на балансе гаспадарак-земляпользавацелей.

4. Землі з хімічакімі і фізічнымі свойствамі, якія былі не на руку, палепшылі аграэхнічнай і фізічнай меліярацыяй.

5. Меліярацыйная навукa – комплекс навуковых ведаў, якія кінуты на вывучэнне гідратэхнічных і іншых метадаў удзільнення глеб і іх выкарыстання.

Паняцце дакладнасці маўлення будучыя спецыялісты асэнсоўваюць, выконваючы заданне на выяўленне двухсэнсавасці або недакладнасці ў сказах і выпраўленне іх, напрыклад:

1. Папрабуецца на пастаянную работу супрацоўнік для аддзела, які мае вышэйшую адукацыю. 2. Бацька папрасіў сына прынесці свае кнігі.

Паколькі займеннік замяняе бліжэйшы да яго папярэдні назоўнік у форме таго самага роду і ліку, то, улічваючы адзначанае правіла, студэнты прапануюць правільныя варыянты сказа, напрыклад: Для аддзела на пастаянную работу папрабуецца супрацоўнік, які мае вышэйшую адукацыю.

У адпаведнасці з правіламі прыналежны займеннік адносіцца да слова, якое называе таго, хто ўтварае дзеянне. Таму стылістычна правільным будзе наступны сказ: Бацька папрасіў сына, каб той прынёс свае кнігі.

Каб удасканаліць навыкі правільнага маўлення, неабходна прыводзіць прыклады недакладнага маўлення з мэтай выпраўлення памылак, што выпрацоўвас крытычны погляд як на чужое маўленне, так і на ўласнае.

Прыклады недакладнага маўлення:

1. Рэвізія – праверка гаспадарча-фінансавай дзейнасці прадпрыемства або службовай асобы, якая ажыццяўляецца дзяржаўным катралюючым органам. 2. Купляйце вадкасць для акон з пахам лясных ягад. 3. Мне асабіста хочацца звярнуцца да бацькоў, у якіх ёсць дзеці. 4. Высокая будаўнічая гатоўнасць дома вымусіла перагледзець тэрміны пастаўкі абсталявання і заказчыкаў. 5. Студэнты памаўчалі паўзу.

З той прычыны, што дакладнасць абумоўлена яшчэ і ўменнем размяжоўваць паронімы, у выданне было ўключана некалькі заданняў на складанне словазлучэнняў з паронімамі, выбар неабходнага варыянта, а таксама на выбар дакладнага, правільнага ў лексіка-семантычных адносінах словазлучэння, напрыклад: *паверхневыя воды – паверхавыя воды; балоцісты бераг – балотны бераг; водная роўнядзь возера – вадзяністая роўнядзь возера; ураджайная зямля – урадлівая зямля; паверхавыя перакрыцці – паверхоўныя перакрыцці*.

Будучым спецыялістам, кіраўнікам важна ўмець будаваць несупярэчлівае, паслядоўнае выказванне, у якім асобныя часткі лагічна звязаны паміж сабой. Правільны парадак слоў адносіцца да лінгвістычных сродкаў, што забяспечваюць лагічнасць маўлення. Таму мэтазгоднымі лічым заданні на выпраўленне ў сказах лагічных памылак, звязаных з парадкам слоў:

1. У вагоны апошнія селі лейтэнанты. 2. Дом будзе новы кран. 3. Адрозу ўспомнілася ўся гісторыя ў першы дзень вайны.

Пасля таго як усвядомлена, якую ролю адыгрывае парадак слоў, прапануецца заданне размясціць словы такім чынам, каб атрымаліся сказы:

1. Усе, практычна, разам, бетонную, змяшаныя, і, зацвердзяюць, масу, кампаненты, маналітную, утвараюць.

2. Для, толькі, вірус, гэтага, неабходна, самастойна, заражаны, пачынае, актывізацыі, і, файл, пасля, загрузіць, дзейнічаць, вірус.

Уключана ў выданне і заданне скласці з прапанаваных сказаў тэкст па спецыяльнасці, а таксама – заданне расчляніць на абзацы гатовы тэкст.

Для асэнсавання такога кампанента культуры маўлення, як чысціня, уключаны заданні прааналізаваць маўленне аднагодкаў і рэзілікі з інтэрнэт-форуму і вызначыць, якія моўныя сродкі, неўласцівыя літаратурнай мове, а таксама беспадстаўна ўжытыя моўныя адзінкі парушаюць чысціню маўлення.

Важна развіваць у студэнтаў багацце маўлення. Гэтаму могуць паспрыяць, напрыклад, заданні на складанне сінанімічных пар або падбор сінонімаў да наступных слоў: мадэрнізацыя, кампетэнтны, энергічны, прасект, інцыдэнт, багалія, глабальны, кур'ёзны, манументальны, карэкцыя, лідар, інтэрвал.

Сфарміраваць паняцце пра дарэчнасць выказвання можа дапамагчы наступнае заданне:

Падрыхтуйце выказванні, якія б былі дарэчы ў наступных маўленчых сітуацыях: 1) выступленне перад аднагрупнікамі на занятках па беларускай мове; 2) віншаванне сябра з днём нараджэння; 3) прывітальнае слова да абігурыентаў.

Паколькі студэнты тэхнічных і эканамічных спецыяльнасцей часцей працуюць і выступаюць з тэкстамі навуковага стылю, то пры вывучэнні вобразнасці маўлення мы не разглядаем мастацкія вобразныя сродкі, а засяроджваем увагу на тэмпе, тоне, тэмбры і гучнасці голасу, пры правільным выкарыстанні якіх прамоўца прыцягне ўвагу і інтарэс слухача. А значыць, карыснымі будуць практыкаванні на вымаўленне сказаў адпаведным тонам для выражэння канкрэтных пачуццяў ці на вымаўленне сказаў з лагічным націскам на розных словах, важных у сэнсавых адносінах і пад.

Намі приведзены некаторыя прыклады практыкаванняў, пры дапамозе якіх можна фарміраваць навыкі валодання элементамі культуры маўлення студэнтамі тэхнічных і эканамічных спецыяльнасцей.

Каб падрыхтаваць спецыяліста з вышэйшай адукацыяй, неабходна нястомна весці працу па павышэнні ўзроўню культуры маўлення, развіцці моўна-эстэтычнага густу студэнтаў, звязанага з чысцінёй і правільнасцю маўлення.

Літаратура

1. Рагаўцова, В.В. Беларуская мова: гістарычныя этапы фарміравання і развіцця. Лексікалогія. Лексікаграфія. Культура прафесійнага маўлення (тэарэтычныя звесткі і практычныя заданні для студэнтаў I курса тэхнічных і эканамічных спецыяльнасцей): метадычныя ўказанні / В.В. Рагаўцова, Л.У. Пікула, В.В. Курган ; установа адукацыі "Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт". – Брэст : УА БрДТУ, 2012. – 64 с.

Г.В. ПИСАРУК (г. Брест, БрГУ им. А.С. Пушкина)

ТЕКСТОВЫЙ МАТЕРИАЛ МУЗЫКАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ В ШКОЛЬНЫХ УЧЕБНИКАХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ

В концепции учебного предмета «Русский язык» (2009 г.), образовательном стандарте и действующих учебных программах по русскому языку указывается на необходимость использования наряду с системно-функциональным и коммуникативно-деятельностным подходами лингвокультурологического подхода, предполагающего целевую и содержательно-процессуальную ориентацию образовательного процесса на овладение учащимися русским языком как системой сохранения и передачи культурных ценностей, средством постижения русской и национальной культуры в контексте мировой.

Как утверждает Л.А. Худенко, специфика реализации лингвокультурологического подхода к обучению русскому языку в учреждениях общего среднего образования Республики Беларусь состоит в использовании языкового, текстового материала, раскрывающего историю, традиции, обычаи, реалии быта русского и белорусского народов, в тесном сочетании с изучением языковых единиц и текстов, отражающих культурные традиции и нравственные ценности русского народа, а также ценности мировой культуры [1, с. 3].

Реализация проекта «Галерея языковых портретов слов», объединившая работу преподавателей и студентов филологического факультета университета и учителей-филологов и учащихся гимназии № 4 г. Бреста, нацелена на разработку системы методических приёмов формирования лингвокультурологической компетенции учащихся в работе со словами музыкальной семантики на уроках русского языка. Нам показалось интересным исследовать методом сплошной выборки действующие учебники по русскому языку для 5–11 классов и проанализировать падающийся в них текстовый материал лингвокультурологического характера музыкальной направленности, содержащий «культуроносные» лексе-